

Prof. FEZA GÜRSEY OPPENHEIMER ÖDÜLÜNÜ ALDI

Y. Prof. Dr. Mehmet KOCA

Miami Üniversitesine bağlı Teorik Araştırmalar Merkezince verilen Oppenheimer Ödülü, bu yıl, ünlü teorik fizikçimiz Prof. Feza Gürsey ile Harvard Üniversitesi Profesörlerinden S. L. Glashow arasında bölüşüldü. Ödül töreni, Ocak ayının ilk haftasında, çeşitli ülkelerin temsilcileri olarak Coral Gables Konferansına katılan seçkin fizikçilerin bulunduğu bir topluluk önünde yapıldı. Her iki fizikçi de, maddenin temel yapısını anlamaya yönelik araştırmalarından dolayı ödüle layık görüldüler.

Ünlü Amerikalı bilimci J. R. Oppenheimer'i anma amacıyla 1968'de başlatılan ödül, ilk kez, antimaddenin varlığını kuramsal olarak ispatlayan, yaşlı, İngiliz bilimci P. A. M. Dirac'a verilmişti. Daha sonraki yıllarda bu ödülü alanlar arasında, Trieste'deki Uluslararası Teorik Fizik Merkezinin Müdürü Pakistanlı Fizikçi Abdus Salam, Princeton İleri Araştırma Enstitüsü Profesörlerinden Freeman J. Dyson, Massachusetts Institute of Technology Öğretim Üyesi Steven Weinberg gibi fiziğe önemli katkıları olmuş bilim adamları bulunmaktadır. Manevi yönden, Nobelden sonra gelen en önemli ödüller arasında sayılan Oppenheimer Ödülünü bir Türk fizikçisinin almış olması, hem Türk bilim adamları hem de ulusumuz için mutlu bir olaydır.

Halen ABD'de Yale Üniversitesinde Profesör olarak çalışan bilim adamımızın altmışı aşkın bilimsel makalesi bulunmaktadır. Çalışmalarının büyük bir kısmı Genel Rölativite ve Yüksek Enerji Fiziği dallarındadır. Yüksek Enerji Fiziğindeki buluşları hem lisans, hem de lisansüstü eğitiminde okutulan ders kitaplarında yer almaktadır. Uluslararası Yüksek Enerji Fiziği Konferanslarında yıllardır Türkiye'yi temsil edegelen Prof. Gürsey'in tanınmış fizikçilerle ortak yapıtları vardır. Onun bu tanınmış kişiliği dolayısıyla Murray Gell-Mann, T. D. Lee, ve Eugene Wigner gibi Nobel Ödülü almış fizikçiler Orta Doğu Teknik Üniversitesini ziyaret etmişler, konferanslar vermişlerdir.

Antimaddenin keşfi, kozmik ışınlarda kısa ömürlü parçacıkların bulunuşu, 1940'dan sonra, atom ve çekirdek fiziği araştırma dalının ötesin-

de, atom altı parçacıkların özelliklerini içeren, bugünkü popüler ismiyle, yüksek enerji fiziğinin doğmasına yolaçtı. Einstein'den sonra gelen teorik fizikçilerin, örneğin, P. A. M. Dirac'ın, antiparçacığı, Japon fizikçisi H. Yukawa'nın π mezonlarını kuramsal olarak keşfetmeleri ve bunların daha sonra deneysel olarak gözlenmesi, yalnız teorik araştırma yapan bir fizikçi grubunun yetişmesine neden oldu. Feza Gürsey bu ortamda yetişti ve 1950'lerde, İngiltere'de doktorasını yaptığı sıralarda, elementer parçacıklar fiziğinde önemli buluşlar olmaktadır. Yüksek enerji fiziği yapmak isteyen bir Türk fizikçisi için de teorik çalışma yapmaktan öte olanak zaten yoktu. 1950 - 1960 döneminde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde çalıştı. Aynı dönemde Atom Enerjisi Komisyonunun bir bursunu alarak doktora sonrası araştırma yapmak üzere Amerika Birleşik Devletlerine gitti. İlgisini elementer parçacıklar fiziğine yöneltti. Princeton İleri Çalışmalar Enstitüsü ve Brookhaven Milli Laboratuvarındaki teorik çalışmalarıyla dikkat çekti. Prof. Gürsey'in en önemli tutkusu kendi toplumuna hizmet etmek; bilimsel araştırma geleneğinin Türkiye'de yeşermesine çalışmaktır. Bu anlayış içerisinde, 1961 de, henüz kuruluş aşamasında olan O.D.T.Ü.'ye girdi. Kısa bir süre sonra tekrar Columbia Üniversitesine araştırmacı olarak gitti. Bir İtalyan meslekdaşı ile yaptığı çalışması onu üne kavuşturdu. Bu çalışmada elementer parçacıkların nasıl sınıflandırılacağını gösterdiler. 1974 yılına dek bu teoriye uymayan parçacık yok gibidir. 1964'de Yale Üniversitesinden Profesörlük teklifi alan bilim adamımız iki yıllık aralıklarla Yale'de ve O.D.T.Ü.'de çalışmak üzere her iki üniversite ile anlaştı. O.D.T.Ü. ve Yale'de olmak üzere bugüne dek yetiştirdiği on doktora öğrencisinden altısı Türk öğrencilerdir.

Profesör Feza Gürsey, özellikle şu son iki - üç yıl içinde yaptığı çalışmalarıyla, 1964'de olduğu gibi, fizikçilerin dikkatlerini üzerine çekmektedir. 1976'da Nobel verilen, Kasım 1974'deki deneysel buluşlar, teorik fizikçilerin yoğun çalışmalarına yolaçtı. Maddenin moleküllerden, moleküllerin atomlardan, atomların elektron ve

çekirdeklerden, çekirdeklerin ise proton ve nötrondan oluştuklarını biliyoruz. Acaba proton, nötron ve bunlarla aynı sınıftan yüzlerce diğer parçacıkları meydana getiren temel tanecikler nelerdir? Fizikğin en temel araştırma dalı olan Yüksek Enerji Fizikinin başlıca konusu budur. Kuark adı verilen bu temel taneciklerin 1974'e kadar üç tane olduğu sanılıyordu. Prof. Gürsey ile Oppenheimer Ödülünü paylaşan S. L. Glashow 1970'de dört kuarkdan oluşan bir teori yaptı. Glashow'un teorisi, 1974'deki ve ondan sonraki buluşları, bir dereceye kadar açıklayabilmektedir. Prof. Gürsey ise altı kuarklı ilginç bir teori geliştirdi. Glashow'un teorisiyle uyuşmayan deneysel veriler Gürsey'in teorisi ile açıklanabilmektedir. Gürsey teorisinin önemini, maddeyi meydana getiren temel taneciklerin yalnız altı kuarkdan ibaret olmasında değil, kuarkların bugüne dek görülemeyişini de doğal bir biçimde açıklamasında aramak gerekir. Bu temel taneciklerin ve onların meydana getirdiği parçacıkların özelliklerini bulmak için ABD, SSCB ve Avrupa ülkeleri milyarlar yatırarak dev laboratuvarlar kurmuşlardır. Eğer bu laboratuvarlarda yapılan

deneyler Prof. Gürsey'in teorisini doğrularsa ünlü bilim adamımızın Nobel Ödülünü alması da olağandır. Şüphesiz önemli olan, Nobel alacak ölçüde araştırma yapan bir fizikçimizin yetişmiş olmasıdır.

Prof. Feza Gürsey, ilginç araştırmalarının yanında ODTÜ'ye 15 yıl hizmet etmiş değerli bir hocadır. Hocalık sıfatı, araştırmacılığında geri kalmaz. Öğrencileri, onun üstün bir eğitmeni olduğu görüşündedirler. Prof. Gürsey'e 29 Eylül 1976 tarihinde ODTÜ'den gönderilen mektupda onun bu üniversite ile ilişkisinin kesildiği belirtiliyordu. ODTÜ'deki ters gelişmeler yüzünden, iki yıldır süregelen ücretsiz izni uzatılmamış, çok sevdiği fizik bölümüne dönmesi engellenmişti. Bu üzücü, üzücü olduğu kadar da korkunç olayı ODTÜ tarihinde talihsiz bir gelişme olarak nitelendirmek gerekir. Satırılarımı onun ODTÜ fizik bölümü başkası sayın Cengiz Yalçın'a gönderdiği karttan aldığım iki cümlesi ile bitiriyorum: "İsterdim ki, bu ödülü, ODTÜ'den ayrılmaya mecbur edilmeden almış olsaydım. Ödülün, Yale ve Harvard arasında bölüşüldüğü şeklindeki ilanı ağırına gitti".

MÜZİK İÇİN SÖYLENİŞ GÜZEL SÖZLER

- *Müzik bir eğlence sanatı değildir. İlk öğretimin dört elle sarılması lâzım gelen ince ve güçlü bir eğitim ve ahlâk aracıdır. Müzik, insan ve özellikle çocuk ruhunun derinliklerinden kendi kendine fıskırır. Müzik, kalkınca, eğitimin gerçek yaşantısı ve canlılığı kaybolur.*
- F. PECAUT
- *Müziğin ahlâk değeri ve onun bir eğitim aracı olarak kullanılması gereği her çağda kabul edilmiştir. Bundan ötürü, müziğin ahlâk gücünü inkâr etmek elde değildir. Ve madem ki bu güç ona tanınmıştır, çocukların eğitiminde de müzikten yararlanmak gerektir.*
- ARİSTO
- *Müzik dilinin öğrenilmesi, diğer dillere benzer; bunu çocukluktan beri öğrenenler, ona sahip olabilirler.*

RUBENSTEIN